

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I	ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију: 27. априла 2016. године Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду, Одлуком број 1130/1 образовало је комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је Валентина Танасијевић предала под насловом "Сложенице у староенглеском и средњоенглеском периоду". 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Др Биљана Чубровић, ванредни професор за ужу научну област Англистика, предмет Енглески језик, изабрана 07. 12. 2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду 2. Др Јелена Вујић, ванредни професор за ужу научну област Англистика, предмет Енглески језик, изабрана 24. 01. 2012, Филолошки факултет Универзитета у Београду 3. Др Радмила Бодрич, доцент за ужу научну област Англистика, изабрана 21. 03. 2012, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду 4. 5.	
II	ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Валентина, Милош, Танасијевић (удата Гаврановић) 2. Датум рођења, општина, република: 27.6.1978, Зворник, Босна и Херцеговина 3. Датум одбране, место и назив мастер тезе: 29.10.2009, Београд, Префикси латинског порекла у енглеском језику 4. Научна област из које је стечено академско звање мастер: Наука о језику	
III	НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
"Сложенице у староенглеском и средњоенглеском периоду"	
IV	ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл. Докторска дисертација кандидата Валентине Танасијевић "Сложенице у староенглеском и средњоенглеском периоду" садржи укупно 333 стране. Првих 28 страна није нумерисано, и оне садрже: насловне стране на српском, енглеском и руском језику, податке о ментору и члановима комисије, речи захвалности и посвету, резиме на српском, енглеском и руском језику, садржај, скраћенице, списак табела, списак слика и цитат. Затим следи текст рада подељен у 10 поглавља, од 1. до 301. стране, који обухвата и литературу коришћену у раду, и два прилога. На крају рада налази се биографија аутора, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада, и изјава о коришћењу.	

Рад се састоји од два главна дела, теоријског и емпиријског. У првом уводном поглављу (стр. 1-7) кандидат наводи основне претпоставке од којих полази у свом истраживачком раду, образлаже предмет и циљеве истраживања, даје основне податке о примарном извору на којем је истраживање вршено, и описује структуру и методологију рада.

У првом делу докторске дисертације (стр. 8-100), који се састоји од пет поглавља, кандидат се бави теоријским оквиром, аспектима и резултатима проучавања процеса композиције у досадашњим лингвистичким истраживањима. Будући да се ова дисертација бави ранијим језичким периодима, у другом поглављу (стр. 8-20) наводе се основни постулати историјске лингвистике, главни изазови са којима се сусреће лингвиста који проучавању одређеног језичког феномена приступа с дијахроног аспекта, и описује значај Хелсиншког корпуса у дијахроним истраживањима. У трећем поглављу (стр. 21-27) даје се преглед ранијих радова и описују перспективе проучавања процеса композиције од издвајања историјске лингвистике као самосталне научне дисциплине, до данашњих дана. У овом поглављу кандидат се превасходно ослања на младограматичарску, структуралистичку и трансформационо-генеративну школу, и објашњава како се у оквиру њих проучавао процес композиције. Затим, у четвртном поглављу (стр. 28-63) на исцрпан начин се описију сложенице, наводе бројне дефиниције, објашњења и класификације сложеница, али и проблематизује статус сложеница и критеријуми разликовања од сличних синтаксичких и морфолошких јединица. У петом (стр. 64-82) и шестом (стр. 83-100) поглављу можемо наћи податке о опису, класификацији и тумачењу сложеница у староенглеском и средњоенглеском периоду у досадашњој литератури.

Други део дисертације је емпиријског карактера, састоји се од три поглавља, и у њему се износе резултати добијени на основу истраживања текстова Хелсиншког корпуса који припадају староенглеском и средњоенглеском периоду. У седмом (стр. 101-148) и осмом поглављу (стр. 149-176), на основу анализираних сложеница староенглеског и средњоенглеског периода, дата је класификација сложеница према критеријуму врсте речи којој сложенице припадају (сложене именице, сложени придеви, сложени глаголи, сложени прилози, сложени предлози, сложени бројеви, сложене заменице и сложени везници), а потом су ове сложене речи описне по типовима на основу критеријуму врсте речи којој припадају њихови саставни елементи. Иако је као основни критеријум за класификацију сложеница узета врста речи којој припада сложеница, као и њени саставни елементи, сложенице оба језичка периода описане су и на основу њихових фонолошких, морфолошких, синтаксичких и семантичких карактеристика. Девето поглавље (стр. 177-216) бави се променама које су претрпеле сложенице током периода од 750 година: анализирани типови и облици сложеница два језичка периода се пореде, на основу чега се даје опис развојних токова: шта је остало исто, а шта се променило. У фокусу истраживања су промене које су се одвијале на свим језичким нивоима, и описа последица ових промена на структуру и облик сложеница средњоенглеског периода.

У последњем, десетом поглављу (стр. 217-225) износе се главни закључци до којих је кандидат дошао у свом истраживању. Списак литературе може се наћи на странама 226-237.

Ова дисертација садржи и прилоге: Прилог 1 (стр. 238-285) и Прилог 2 (стр. 286-301) у којима се наводи списак свих сложеница пронађених у текстовима Хелсиншког корпуса староенглеског и средњоенглеског периода које су биле предмет овог истраживања, класификоване према врсти речи, које су потом класификоване на типове на основу врста речи којима припадају њихови саставни елементи.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Ова докторска дисертација бави се истраживањем процеса настајања сложеница у староенглеском и средњоенглеском периоду, описом и анализом структуре сложеница пронађених у дијахроном делу Хелсиншког корпуса, и њиховом класификацијом. За циљ има да опише и објасни развојне токове и промене које су се одвијале током периода од 750 година, и да истражи и објасни значај процеса композиције на развој речника оба језичка периода.

Оригиналан допринос овог рада лингвистичким проучавањима у области творбе речи у ранијих фазама енглеског језика лежи у избору и употреби извора на којем се заснивало истраживање. Као примарни извор за своје истраживање кандидат је користио староенглеске и средњоенглеске текстове Хелсиншког корпуса, репрезентативног и релевантног дијахроног корпуса који садржи богату колекцију различитих текстова, жанрова и стилова. Корпус староенглеских текстова садржи 413.300 речи, а корпус средњоенглеских текстова око 608.600 речи, чиме укупан број речи у истраживању прелази један милион, што представља изузетно обиман узорак на којем се вршило истраживање.

О процесу композиције, карактеристикама и класификацији сложеница у енглеском језику постоје бројни радови и студије, али се оне углавном односе на синхронијски опис. У овом раду кандидат се бави дијахроним аспектом проучавања процеса композиције у енглеском језику, и износи закључке на основу података добијених поређењем два сукцесивна стања језика. У дисертацији се заступа став да се језички феномени могу сагледати у јаснијем светлу уколико се за анализу у обзир узму подаци добијени на основу и синхронијског и дијахронијског приступа проучавања, као два међусобно испреплетана принципа који не искључују један другог, већ се допуњују и удружени дају потпунију слику о језику у датом језичком тренутку.

У првом делу дисертације даје се систематичан и детаљан преглед досадашњих радова у области творбе речи и

композиције као једног од најпродуктивнијих творбених процеса. Описује се промена фокуса интересовања лингвиста током двадесетог века и начина на који су приступали проучавању сложеница у оквиру различитих теоријских модела. У теоријском оквиру кандидат се исцрпно бави дефинисањем и класификацијом сложеница, позивајући се на радове еминентних лингвиста, као што су Блумфилд, Марчанд, Бауер, Кастовски, поредећи, некада и супротстављајући, њихове ставове и перспективе проучавања. Рад такође проблематизује и питања језичких нивоа с којих се посматра процес композиције, што за последицу има и потешкоћу позиционирања сложеница унутар граматике. Питање класификације сложеница такође представља веома комплексан аспект проучавања, и у раду се детаљно наводе различити критеријуми и бројне класификације предложене у досадашњој литератури, вреднује њихова прецизност и поузданост. Ослањајући се на релевантну литературу, кандидат се у теоријском делу овог рада бави процесом композиције у староенглеском и средњоенглеском периоду, њиховим карактеристикама и класификацијом. Комплексност описа, анализе и класификације сложеница ранијих језичких периода одражава се у различитим тумачењима сложених структура код навођених аутора, и у раду се указује на опречна и контрадикторна тумачења исте структуре, присутна не само у различитим радовима, већ и код истих аутора. У теоријском делу рада се критички посматрају наведени ставови, и пореде различити приступи проучавања, указујући на дилеме и недоследности неретко присутне у описима.

У раду се истиче да су на промену структуре сложеница поред језички условљених промена утицале и социополитичке прилике и језички контакти, и у њему важно место заузима опис и карактер ових утицаја и њихове последице на речник двају језичких периода.

Главни допринос ове дисертације лингвистичким проучавањима представља други део, у којем се износе резултати емпиријских истраживања. Укупан број сложеница пронађених у текстовима Хелсиншког корпуса староенглеског периода износи око 2.860, а број сложеница пронађених у текстовима који припадају староенглеском периоду је 698. Сложенице су анализирале и класификоване према врсти речи којој припадају, а унутар ове поделе описане су по типовима на основу врсте речи којој припадају њени саставни елементи. Оно што је ово истраживање открило јесте постојање неколико типова сложених именица и придева који нису описани у досадашњој литератури, а значајан помак представља детаљан опис сложених прилога, сложених предлога, сложених заменица и сложених бројева, о којима кандидаткиња Валентина Танасијевић није пронашла никакве податке у релевантној литератури о творби речи у ранијим раздобљима енглеског језика. Поред морфолошког критеријума, за потпунији опис сложеница аутор се ослањао и на фонолошке, семантичке и синтаксичке карактеристике сложеница. Последње поглавље бави се променама које су староенглеске сложенице претрпеле на свим језичким нивоима, и последицама ових промена на структуру и значење сложеница средњоенглеског периода. У њему се прате развојни токови типова сложеница, и поређењем два језички стања доносе закључци о томе који су обрасци наслеђени из староенглеског периода, који су ишчезли из језика, а који су били нови у средњоенглеском периоду. Посебна пажња се посвећује оним облицима сложеница који представљају резултат суптилних промене које се синхронијском анализом не могу уочити. Наиме, ова дисертација својим дијахроним приступом проучавања процеса настајања сложеница објашњава како су потпуно транспарентне сложене структуре постале непрозирне речи у средњоенглеском периоду, а које данас сматрамо простим. У раду се истражује и страни утицај на развојне токове процеса композиције, као и на промену структуре сложеница услед инкорпорирања страних елемената у састав сложеница. Поред описа промена које су се одвијале унутар сложеница, кандидаткиња Танасијевић настоји да објасни карактер ових промена и укаже на последице које су оставиле траг на обим и структуру речника средњоенглеског периода. Стога је значај овог рада не само у анализи квантитативних података до којих се дошло емпиријским истраживањем, и поређењем са резултатима истраживања објављеним у досадашњој лингвистичкој литератури, већ и објашњењу значаја ових резултата и утицаја процеса композиције на структуру речника енглеског језика током два сукцесивна језичка периода.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

Gavranović, M. Valentina (2015). Compound Nouns in Old and Middle English. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, god. 5, br. 5, 57-67.

Gavranović, M. Valentina. Compound Adverbs in Old and Middle English. *Facta Universitatis, Series: Linguistics and Literature*. (прихваћен за објављивање)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања описани у овом раду указују на неколико закључака. Пре свега, квантитативни резултати добијени на основу анализе сложеница два језичка периода указују на знатно смањену продуктивност процеса композиције у средњоенглеском периоду. Иако је број речи које припадају староенглеским текстовима Хелсиншког корпуса за око половину мањи од броја речи које припадају средњоенглеским текстовима, број сложеница пронађених у текстовима ранијег језичког периода већи је четири пута од укупног броја пронађених сложеница које припадају средњоенглеском периоду. Ови резултати потврђују општеприхваћену тврдњу да процес композиције слаби у средњоенглеском периоду. Међутим, резултати овог истраживања указују и на други закључак, а то је да се ова тврдња односи превасходно на отворену класу речи, док је приметан знатно већи број сложених прилога, предлога, везника и заменица у средњоенглеском периоду. Поређењем квантитативних резултата истраживања аутор ове дисертације је дошао до закључка да је процес композиције највише богатио именички фонд у оба периода. У староенглеском језику процесом композиције богатио се и придевски и глаголски фонд, док су остале врсте сложених речи мање заступљене. Такође је приметан и велики број половишно мотивисаних сложеница, што кандидаткиња Танасијевић објашњава изразитом продуктивном снагом процеса композиције у староенглеском периоду да су се неретко у њиховом саставу налазиле и речи лишене значења. Са друге стране, након сложених именица, другу по заступљености сложену врсту речи у средњоенглеском периоду представљају сложени прилози, којих је скоро дупло више у односу на број сложених придева. Компаративна анализа описаних типова сложеница оба периода указује на закључак да су најпродуктивнији обрасци за грађење сложених именица, придева и глагола задржали своју продуктивну снагу, скоро у сличном проценту у односу на остале типове унутар исте врсте речи. Аутор овај резултат тумачи као доказ о постојаности унутрашње структуре енглеског језика, која и поред унутрашњих и спољашњих фактора није знатно промењена, при чему су енглеске сложенице задржале своје наслеђене германске карактеристике.

Разлог зашто је процес композиције слабио у средњоенглеском периоду доводи се у везу са утицајем спољашњих фактора на структуру и састав сложеница, посебно француског језика након норманског освајања. Сложенице староенглеског језика састављене од домаћих елемената бивале су замењене речима страног порекла, пре свега позајмљеним из француског језика. Средњоенглески период карактерише лексичко позајмљивање, или простих речи, или целих сложеница, док је знатно мањи број хибридних сложеница у односу на староенглески период. Ово позајмљивање углавном је било површинско и није знатно утицало на структуру сложеница. Обрасци који су позајмљени из француског језика нису се одомаћили у енглеском језику, увек су се осећали као страни, и стога нису постали продуктивни.

Анализом сложеница староенглеског периода које су претрпеле промене у знатној мери да се у каснијим језичким раздобљима више нису сматрале сложеним речима показано је како су језички нивои међусобно испреплетани и да промене на једном нивоу доводе до промена на другом језичком нивоу.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Докторска дисертација Валентине Танасијевић представља свеобухватну анализу развоја морфолошког процеса композиције у староенглеском и средњоенглеском периоду, његову заступљеност у ова два периода развоја енглеског језика, засновану на проучавању једног од највећих дијахроних корпуса доступних истраживачима данас - Хелсиншког корпуса. Да би се правилно објаснио развој сложеница и промене у њиховој морфолошкој структури било је неопходно најпре одредити њихову заступљеност у староенглеском периоду, а затим пратити те облике у наредном периоду развоја, узимајући у обзир више неодвојивих језичких нивоа. Комисија сматра да је кандидаткиња Валентина Танасијевић успешно одговорила на постављени задатак и да је у довољној мери расветлила постојећа питања развоја једног од најважнијих морфолошких процеса у енглеском језику, који је и данас продуктиван, и тиме дала вредан научни допринос једној до сада недовољно истраженој области историје енглеског језика. Теоријски значај овог рада састоји се у анализи морфолошке структуре сложеница староенглеског и средњоенглеског периода, као најзначајнијих епоха у развоју енглеског језика. Практични значај рада састоји се у томе да се резултати спроведеног истраживања могу применити у настави историје енглеског језика и за реализовање практичних вежби из области морфологије, и то на плану историјског проучавања енглеског језика као и у састављању граматика из ове области. Докторска дисертација Валентине Танасијевић која је предмет овог извештаја написана је и са чињеничког и са методолошког становишта прегледно и јасно, уз подробно познавање предмета и одговарајуће литературе и конкретан и прецизан научни стил излагања. Карактер овог обимног истраживања условио је примену одговарајућих теоријских и квалитативних метода анализе, а резултати истраживања приказани су прегледно и логичким редом. Тумачење добијених резултата заснива се на релевантним сазнањима граматике староенглеског и средњоенглеског језика при чему кандидаткиња показује знатан степен самосталности у односу на консултоване изворе. Одређена питања, међутим, захтевају додатну дискусију и прецизирање али и даља истраживања на ширем корпусу за која ће овај научни рад бити подстицај. На основу свих изнесених

чињеница у овом извештају, комисија позитивно оцењује докторску дисертацију Валентине Танасијевић "Сложенице у староенглеском и средњоенглеском периоду" и закључује да она представља вредан допринос научним истраживањима у домену историје енглеског језика као и у области историјске лингвистике уопште.

X ПРЕДЛОГ:

На основу свега наведеног, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију Валентине Танасијевић под насловом "Сложенице у староенглеском и средњоенглеском периоду" и предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да извештај прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидата позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

У Београду, 20.05.2016.

1.

Проф. др Биљана Чубровић

2.

Проф. др Јелена Вујић

3.

Доц. др Радмила Бодрич